

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

Institutionen för vårdvetenskap

Forskning inom huvudområdet vårdvetenskap 2014

Innehåll

FORSKARE OCH DOKTORANDER.....	1
Forskare.....	1
Doktorander *	1
INTRODUKTION	2
VÅRDVETENSKAPLIG FORSKNING	2
Pågående forskningsprojekt i vårdvetenskap	2
Personer med psykisk ohälsa och närstående.....	3
Vård av äldre	4
Hälsa och samhälle.....	7
Övrig forskning	9
Projekt där forskare vid Ersta Sköndal högskola är verksamma som forskare eller handledare för doktorander vid andra lärosäten	13
PUBLIKATIONER 2010 – 2014	15
Doktorsavhandlingar	15
Licentiatavhandlingar	15
Refereegranskade artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter.....	16
Populärvetenskapliga artiklar och rapporter.....	23

FORSKARE OCH DOKTORANDER

Forskare

Jennifer Bullington, professor
Ingegerd Fagerberg, professor, ämnesföreträdare
Astrid Norberg, professor emerita
Britt-Marie Ternestedt, professor
Görel Hansebo, docent
Elisabeth Winnberg, docent

Agneta Cronqvist, fil dr, ämnesansvarig
Vera Dahlqvist, med dr
Gail Dunberger, med dr
Anette Erdner, med dr,
Mats Ewertzon, fil dr
Birgitta Fläckman, med dr
Ragnhild Hedman, med dr
Gunilla Johansson, med dr
Caroline Krook, fil dr
Pardis Momeni, med dr
Pernilla Omérov, med dr
Mona Söderlund, med dr
Jane Österlind, med dr
Birger Hagren, fil lic
Åsa Kneck, med lic
Wiveca Larsson, med lic
Mervi Lehtinen, hälsovet lic
Marianne Lindh, med lic
Charlotte Prahl, fil lic

Mejladress: fornamn.efternamn@esh.se

Doktorander *

Malin Karlberg Traav, Örebro universitet
Michaela Karlstedt, Karolinska Institutet
Åsa Kneck, Karolinska Institutet
Wiveca Larsson, Karolinska Institutet
Marléne Lindblad, Tekniska Högskolan

* Doktorander anställda vid Ersta Sköndal högskola

INTRODUKTION

Forskning vid Institutionen för vårdvetenskap bedrivs inom tre ämnesområden:

- vårdvetenskap
- vårdetik med livsåskådningsvetenskap
- hälsa och samhälle

Forskning i vårdvetenskap vid Ersta Sköndal högskola omfattar även Palliativt forskningscentrum (PFC). Ett samarbetsavtal finns mellan institutionen och PFC vilket innebär att lärare, doktorander och anställda forskare samverkar i utbildning på grund- och avancerad nivå, i olika forskningsprojekt och i forskningsseminarier i vårdvetenskap. Sammantaget finns en hög vetenskaplig och kritisk kompetens för att garantera kvaliteten i såväl utbildning som forskning. Ett samverkansavtal för forskarstuderande finns med Karolinska Institutet, Institutionen för Neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, vilket främjar en stimulerande och kreativ forskningsmiljö för doktoranderna. Från och med höstterminen 2015 kommer Ersta Sköndal högskola att starta egen forskarutbildning inom forskarutbildningsområdet Människan i välfärdssamhället.

VÅRDVETENSKAPLIG FORSKNING

Forskning inom vårdvetenskap har bedrivits i Sverige sedan 1970-talet. Den har vuxit fram ur en humanistisk forskningstradition som inspirerat till frågor om människans villkor och hennes sårbarhet i vård och omsorg. Den vårdvetenskapliga forskningen har synliggjort patienten som en unik människa med särskilda behov och bidragit till en ökad förståelse för individens utsatthet i vården. Detta har lett till förändringar i olika vårdverksamheters arbete. Den vårdvetenskapliga forskningen har även understrukt betydelsen av att se patienten i hans eller hennes sammanhang - familj, vänner och arbete - så att patienten inte bara blir betraktad som ett isolerat ohälsoproblem.

Kvaliteten i relationen mellan vårdare och patient är central i vårdande. Flera forskningsprojekt vid vår institution problematiserar denna relation. Patienters erfarenheter och upplevelser av sjukdom, liksom även situationen för närstående, studeras för att nå kunskap om vilka förutsättningar som lindrar ohälsa och skapar välbefinnande. Sammantaget vill vi med vår forskning öka vårdorganisationers och vårdares lyhörddhet för patienters erfarenheter, önskemål och behov.

Forskningen i vårdvetenskap har i huvudsak tre inriktningar; personer med psykisk ohälsa och närstående, vård av äldre och hälsa och samhälle. Projekt som inte ryms inom dessa inriktningar presenteras under rubriken Övrig vårdvetenskaplig forskning. För forskning i Vårdetik med livsåskådningsvetenskap samt Palliativ vård (PFC) hänvisas till separata forskningsprogram.

Pågående forskningsprojekt i vårdvetenskap

Nedan följer en kortfattad beskrivning av olika aktuella vårdvetenskapliga forskningsprojekt. Därefter följer en kort presentation av de projekt där seniora forskare medverkar som forskare alternativt som huvud- eller bihandledare till doktorander inskrivna vid olika lärosäten och som inte är anställda av Ersta Sköndal högskola.

Personer med psykisk ohälsa och närstående

Hälsa och välbefinnande hos äldre personer med psykisk funktionsnedsättning

I Sverige liksom övriga delar av västvärlden ökar andelen äldre i befolkningen. Idag saknas kunskap om hur många äldre personer har en psykisk funktionsnedsättning som har sin grund i en psykisk sjukdom.

Vanligtvis har psykiska funktionsnedsättningen sin grund i en psykosjukdom, vilken debuterat långt innan personen uppnått 65 år ålder. Vi vet att ca 45000 personer under 65 år har psykisk funktionsnedsättning och är i behov att kontinuerliga insatser från vård och omsorg i form av sociala aktiviteter, hjälp med hushållsgöromål och fysiska aktiviteter. Kunskap saknas om denna åldrande grupp som blir ålderspensionärer hur de hanterar sin vardag, upplever sin hälsa och välbefinnande. Studiens övergripande problemområde är hälsa och välbefinnande hos åldrande personer med psykisk funktionsnedsättning som blivit ålderspensionärer. Detta projekt kommer att undersöka dessa personers omvårdnads behov efter fyllda 65 år samt belysa olika aspekter av hälsa och välbefinnande med särskilt fokus på autonomi, delaktighet, fysiska och sociala aktiviteter samt stöd och bemötande från professionella. Studiens övergripande syfte är att undersöka omsorgsmötet mellan kommunal omsorgspersonal och åldrande personer med psykisk funktionsnedsättning .

Projektet består av tre studier; intervjustudier med omsorgspersonal om deras erfarenheter av att vårda personer med psykisk funktionsnedsättning samt biståndsbedömares erfarenheter av att biståndsbedömma den aktuella gruppen; en tvärsnittsstudie med frågeformulär som undersöker bemötandet från omsorgspersonal och omsorgsbehovet hos, åldrande personer med psykisk funktionsnedsättning, utifrån den åldrande personens perspektiv; en intervjustudiemed personer med psykisk funktionsnedsättning som ytterligare penetrera de fynden som framkommit vid enkäten.

Projektledare: Anette Erdner, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Jennifer Bullington, professor, Ersta Sköndal högskola
Agneta Cronqvist, lektor, Ersta Sköndal högskola
Marika Marusz, lektor, Högskolan i Dalarna.

Föräldrar som förlorat en son eller dotter genom suicid

Föräldrar som har mist en son eller dotter genom suicid riskerar att utveckla psykisk ohälsa som kan bli långvarig och till och med livshotande. Trots denna risk saknas kunskap om föräldrarnas behov av professionell hjälp. Det övergripande syftet med vår forskning är att ta fram kunskap som kan användas för att förbättra den professionella vården till suiciddrabbade föräldrar. Vi skapade hypoteser, frågeformulär och ett etiskt protokoll för kontakt och forskningsdeltagande i en kvalitativ förstudie som inkluderade 46 suiciddrabbade föräldrar. Därefter omsattes informationen från förstudien i en populationsbaserad enkätstudie som inkluderade föräldrar som förlorat ett barn (ålder 15 till 30 år) genom suicid under åren 2004 till 2007 och en matchad (1:2) kontrollgrupp av icke-förlustdrabbade föräldrar, samtliga identifierade via populationsregister. Vi etablera kontakt med 1410 av 1423 föräldrar och 666 (73%) förlustdrabbade och 377 (74%) icke-förlustdrabbade föräldrar returnerade nästan helt ifyllda frågeformulär.

Vi fann att psykisk ohälsa relaterad till exempelvis nedstämdhet och ångest var omkring tre till fyra gånger vanligare bland de förlustdrabbade föräldrarna i jämförelse med de icke-förlustdrabbade föräldrarna. Flera förlustdrabbade föräldrarna beskrev skuld känslor över barnets suicid (70%), att de trodde de hade kunnat förhindra självmordet (58%) och att de ständigt var rädda för att förlora ytterligare en familjemedlem genom suicid (60%). Nästan alla (96%) ansåg att sjukvården ska kontakta föräldrar som har förlorat ett barn i suicid för att erbjuda hjälp och stöd. I nuläget undersöker vi om förekomsten av psykisk ohälsa skiljer sig mellan föräldrar som

har sett respektive inte sett kroppen efter dödsfallet. Exempelvis fann vi att 96% av föräldrarna som hade sett kroppen vid en formell visning inte ångrade att de hade gjort det och att de som ångrade sig ofta beskrev brister i information och bemötande i samband med visningen. Att se kroppen vid en formell visning var, i motsats till vår hypotes, inte associerat med lägre grad av psykisk ohälsa två till fem år efter förlusten.

Projektledare: Pernilla Omérov, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ullakarin Nyberg, med.dr., Karolinska institutet
Bo Runesson, professor, Karolinska institutet
Gunnar Steineck, professor, Karolinska institutet

SPOC- suicidal patient observation chart

En patient som bedöms vara i riskzonen för att ta sitt liv under pågående slutenvård ordinerar ofta skärpt extravak. Detta innebär att en personal ständigt finns vid patientens sida för att säkerställa att patienten inte skadar sig själv. I vårdprogram understryks vikten av att skapa en bärande relation och att uppgiften ska utföras av erfaren personal med hög kompetens. Tyvärr ser dock verkligheten ofta annorlunda ut. Inte sällan blir det personalen med lägst erfarenhet och kompetens som sitter vid patientens sida och många personer som löser av varandra. Brist på kontinuitet och kompetens kan leda till att viktiga observationer varken uppmärksammas, rapporteras eller dokumenteras. Syftet med vår studie var att undersöka vilka observationer som kan vara viktiga att observera och notera i samband med skärpt extravak vid vård av suicidnära patient. Vi genomförde en Delphi studie som inkluderade kliniker med stor erfarenhet av extravak, patienter och närstående med erfarenhet av extravak samt forskare inom området. Konsensus uppnåddes kring 28 observationer och studien utmynnade i en vetenskaplig publikation samt en observationslista för extravak av den suicidala patienten. Observationslistan rekommenderas i Stockholms regionala vårdprogram för vård av suicidnära patienter och är implementerad på bland annat Huddinge sjukhus och Norra Stockholms psykiatri. Den är även översatt till flera språk. Nästa steg blir att utvärdera patienter och personals upplevelse av att använda observationslistan.

Projektledare: Pernilla Omérov, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Anna Björkdahl, med.dr., Karolinska institutet
Ullakarin Nyberg, med.dr., Karolinska institutet
Bo Runesson, professor, Karolinska institutet

Vård av äldre

Ensamhet hos äldre personer – en litteraturöversikt

Ensamhet hos äldre är ett område som studerats ingående av forskare från skilda discipliner. En allmänt hållen uppfattning verkar vara att när man blir äldre så minskar det sociala nätverket, hälsan försämras och man kan följaktligen känna sig ensam. Det förefaller som det är externa faktorer som gör att de äldre känner ensamhet, inte inre existentiella faktorer. Ensamhet kanske inte har att göra med endast de sociala faktorer som omger den äldre utan kanske även den äldres förmåga att vara både med sig själv och med andra.

Projektet analyserar publicerade vetenskapliga studier av ensamhet hos äldre från olika discipliner. Ett stort antal studier har funnits genom databassökningar och projektgruppen arbetar med genomgång av dessa. Syftet med projektet är att studera de grundantaganden som finns i de

förekommande studierna om ensamhet hos äldre för att avgränsa och tydliggöra ett metafält i forskning om ensamhet hos äldre.

Projektledare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Jennifer Bullington, professor, Ersta Sköndal högskola
Agneta Cronqvist, lektor, Ersta Sköndal högskola
Vera Dahlkvist, Ersta Sköndal högskola
Gunilla Silfverberg, professor, Ersta Sköndal högskola

Hur makar som lever med en demenssjukdom, ur ett individuellt perspektiv betraktar den part i relationen som har Alzheimers sjukdom

Upplevelsen av personlig identitet hos personer med demenssjukdom är beroende av hur andra bemöter dem. Det är därför viktigt hur personer i deras närhet betraktar och behandlar dem. I äktenskap medför demenssjukdom ofta genomgripande förändringar. Från att ha varit jämbördiga parter, blir makarna istället vårdgivare respektive vårdtagare. Den vårdgivande partnern upplever ofta stress och börda. Samtidigt vet man att parrelationen ofta fortsätter att vara betydelsefull för makarna och kan utvecklas trots sjukdomen. Syftet med föreliggande projekt är att beskriva hur makar ur ett individuellt perspektiv betraktar den part i relationen som har Alzheimers sjukdom. Kvalitativa intervjuer med personer med mild och måttlig grad av Alzheimers sjukdom och deras makar analyseras och jämförs. Resultatet förväntas bidra till kunskap om hur upplevelsen av identitet kan främjas hos personer med demenssjukdom.

Projektansvarig: Ragnhild Hedman, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ingrid Hellström, docent, Ersta Sköndal högskola, Linköpings universitet
Astrid Norberg, professor emerita, Ersta Sköndal högskola

Påverkan på Parrelationen vid Parkinsons sjukdom

Parkinsons sjukdom (PS) är progressiv neurodegenerativ sjukdom som medför icke reversibla fysiska symtom och kognitiv svikt. Kombinationen av motoriska och icke-motoriska symtom vid PS skapar en svår situation inte bara för patienten utan även för deras närstående och bidrar till nedsatt livskvalitet, närståendes upplevelse av ökad belastning och ökade hälsorelaterade kostnader men även ökar risken för en tidigarelagd sjukhemsplacering. Allt fler forskningsresultat tyder på att parrelationens kvalitet kan predikera livskvalitet och anhörigas belastning men ännu är forskningsresultaten begränsade.

Föreliggande projekts övergripande mål är att undersöka hur parrelationen över tid påverkas när en i paret har PS och vilken effekt detta har på den hälsorelaterade livskvaliteten.

Projektet genomförs som en explorativ longitudinell enkät- och intervju studie. Totalt 50 par kommer att följas under två år.

Föreliggande projekt förväntas ge vetenskapliga belägg och kunskaper avseende olika faktorer inverkan på parrelationen samt den adaptation till olika livsförändringar som sker över tid. Denna kunskap är viktig ur ett socialt, sociologiskt och medicinskt perspektiv och skapar förutsättningar för utveckling av olika typer av stödåtgärder, bättre omhändertagande och därigenom öka patienters och närstående fysiska och psykiska välbefinnande.

Projektledare: Michaela Karlstedt, doktorand, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Johan Lökk, professor, Karolinska Institutet, (huvudhandledare)
Dag Årslund, professor, Karolinska Institutet
Elisabeth Winnberg, docent, Ersta Sköndal Högskola

Personalens erfarenheter av en utbildningsmodell-Silviahemmets Certifieringsmodell

För att vårda personer med demenssjukdom krävs många färdigheter hos vårdaren som till exempel personliga egenskaper som värme, medmänsklighet, tålamod, problemlösningsförmåga och humor. Det fodras teoretiska kunskaper i omvårdnad men även kunskaper om demenssjukdomar och hur dessa yttrar sig hos en person som har en sådan diagnos. Vårdpersonalen möter hela tiden nya problem och situationer som ska lösas. Demensvården innebär ett kontinuerligt reflektionsarbete hos vårdpersonalen där en situation är inte den andra lik och därför behöver lösas på sitt speciella sätt. Utifrån detta är det av betydelse att synliggöra vårdpersonalens behov av kunskap och studera utbildningsmodellens effekt på personalens kunskapsutveckling för att därigenom kunna synliggöra värdet av ett helhetsperspektiv i vård och omsorg om personer med demenssjukdom och deras närstående. Certifieringsmodell har tagits fram av Stiftelsen Silviahemmet och stiftelsen har arbetat med utbildningsmodellen sedan år 2008. Utbildningsmodellen är arbetsplatsförlagd samt innefattar ett ledningssystem för fortsatt kompetensutveckling genom återkommande kunskapskontroller över tid, är det av vetenskapligt intresse att utvärdera effekt av utbildningsprocessen. Syftet med studien är att studera och skaffa kunskap om hur en sammanhållen utbildningsmodell för personal på ett demensboende utvecklar kunskap om demenssjukdomen. Ett ytterligare syfte är att studera på vilket sätt denna utbildningsmodell förändrar vården av och livskvaliteten för de demenssjuka personerna på boendet.

Projektledare: Charlotte Prahl, adjunkt, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Caroline Krook, lektor, Ersta Sköndal högskola

Vårdatmosfär i demensboende

Syftet med projektet är att studera olika aspekter av atmosfär vid ett demensboende som är känt för sin goda atmosfär. Med atmosfär avses i detta projekt det klimat som präglar det dagliga livet för de äldre som vistas på demensboendet, deras närstående och de professionella vårdarna. Atmosfären inbegriper olika aspekter som den fysiska omgivningen, människors varande och görande samt en organisatorisk filosofi för omvårdnaden. En intervjustudie planeras där insamlad data kommer att analyseras med grounded theory metod för att skapa en kunskapsbas. Det resultat som visar på god atmosfär ligger till grund för nästa steg – implementering på andra vård- och omsorgsboenden som uttrycker en önskan att ändra ett rådande perspektiv som finns där. Avsikten är att skapa möjligheter för ett förbättringsarbete där aspekter av positiv atmosfär implementeras för att erbjuda äldre personer med demenssjukdom ett så bra liv som möjligt och att personalen uttrycker arbetsglädje och engagemang.

Projektledare: Mona Söderlund, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola

Långtidsuppföljning av personer som genomgått genetisk anlagstestning för Huntingtons sjukdom

Prediktiva (förutsägande) anlagstest för genetiska sjukdomar utvecklas alltmer. Huntingtons sjukdom var den första ärftliga sjukdomen där prediktivt test kunde erbjudas personer som riskerar att ha ärvt anlaget (50% risk om ena föräldern är sjuk). Huntingtons sjukdom debuterar vanligen i 30-50-årsåldern och det prediktiva anlagstestet ger en möjlighet för riskpersoner att ta reda på huruvida man har ärvt anlaget och därmed kommer att utveckla sjukdomen eller inte. Syftet med föreliggande studie är att genom en kvalitativ ansats undersöka den upplevda psykologiska påverkan som prediktivt test medfört och om testet har påverkat individens psykosociala funktion, nära relationer, arbete, livsstil och värderingar. Datainsamlingen har skett

genom semi-strukturerade intervjuer med 21 individer som inte är anlagsbärare och som anlagstestat sig för minst 5 år sedan. Kvalitativ innehållsanalys utförs på det insamlade materialet. Resultatet kommer att ge en bild över hur det prediktiva testet påverkar individen och dess familj. Dessa data kommer att vara till hjälp för personer som överväger testning och för de professionella team som vägleder dessa individer.

Projektledare: Elisabeth Winnberg, docent, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ulrika Winnberg, MS, Stockholms Universitet
Anette Hagberg, med dr, Uppsala universitet
TH Bui, med dr, Karolinska universitetssjukhuset

Närståendes behov av stöd vid Huntingtons sjukdom

Huntingtons sjukdom är en ärftlig neuropsykiatrisk sjukdom. Komplexiteten i sjukdomens natur med tilltagande symtom av förändringar i beteende, kognition och motoriska symtom påverkar de närstående både emotionellt, socialt och ekonomiskt. Syftet med studien är att beskriva situationen och de problem som närstående (partners) till personer med Huntingtons sjukdom har samt identifiera deras behov av stöd. Databasinsamling på cirka 100 närstående i Sverige har skett genom tre enkäter; (1) frågor som berör de närståendes problem och behov av stöd, (2) Känslan Av Sammanhang (KASAM) samt Total Functional Capacity (TFC) som indikerar vilken fas av sjukdomsförloppet den Huntingtonsjuke befinner sig i. Materialet kommer att analyseras med kvantitativ ansats. Resultatet kommer att ligga till grund för fortsatt förbättringsarbete och forskning inom vård och omsorg av familjer drabbade av Huntingtons sjukdom.

Projektledare: Elisabeth Winnberg, docent, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Michaela Karlstedt, adjunkt, Ersta Sköndal högskola
Kristofer Årestedt, lektor, Palliativt Forskningscentrum

Hälsa och samhälle

Innebörder av handledning för personal i primärvården som möter patienter med medicinskt oförklarliga symptom: en interventionsstudie

Nationell och internationell forskning visar ökande förekomst av patienter med psykosomatiskt relaterade hälsoproblem i primärvården. Denna form av ohälsa är ofta bedömd som medicinskt oförklarlig (MUS= medically unexplainable symptoms) vilket innebär att det inte finns någon bakomliggande somatisk förklaring till symptomen. Patienten kan vara övertygad om att det är något fel med deras kropp och har genomgått ett flertal behandlingar utan resultat. Detta resulterar i en somatisk fixering då personens liv kretsar till slut kring att hitta en medicinsk förklaring till lidandet. Forskningen visar att personal som möter dessa patienter inom primärvården upplever dessa patienter som ”svåra” och ofta saknar kunskap om hur man bäst bemöter och behandlar dessa patienter. De har således få behandlingsalternativ att erbjuda, vilket resulterar i frustration hos både patienter och personalen.

För att möta ovanstående problematik kommer en intervention bestående av utbildning för personalen att utvecklas. Handledningen utgår ifrån fenomenologisk psykosomatisk teoribildning (Bullingtons teori) och består av undervisning och handledning under 8 månader. Övergripande syfte är att utvärdera effekter av ett utbildningsprogram som riktar sig till personal inom primärvården som möter och behandlar patienter med medicinskt oförklarliga symptom.

Studien kommer ha en mixed-methods-design och förväntas pågå under 3 år. Personal på ca 5 primärvårdsmottagningar kommer att delta i studien. Utvärdering kommer att ske vid tre tillfällen med både kvalitativ och kvantitativa metoder. En pilotstudie är pågående (2014) och skall utvärderas vid slutet av året. Forskningsmedel har ansökts (VR) för projektet 2015 – 2017.

Projektledare: Jennifer Bullington, professor, Ersta Sköndal högskola

Medarbetare: Agneta Cronqvist, lektor, Ersta Sköndal högskola

Utveckling av ett mätinstrument avseende närståendes erfarenheter av bemötande och utanförskap inom olika vårdområden

De senaste decennierna har situationen för närstående till personer med allvarlig sjukdom och/eller funktionsnedsättning alltmer uppmärksamats. Närstående har i många fall en betydande roll som informella vårdare till den drabbade personen och där samarbete med vård och omsorgspersonal är betydelsefullt både för den drabbade som för dennes närstående. I syfte att undersöka närståendes erfarenheter av kontakt med vårdpersonal har inom psykiatrisk vård utifrån tidigare kvalitativ forskning och teoretiska förståelseramar utvecklats ett mätinstrument, Family Involvement and Alienation Questionnaire (FIAQ). Instrumentets fokus är närståendes upplevelse av vårdpersonalens bemötande och eventuell känsla av utanförskap gällande vården. Instrumentet avser att söka svar på frågor om samband mellan hur bemötandet upplevs och eventuell känsla av utanförskap, hur betydelsefullt bemötandet är för närstående och vilken överensstämmelse som finns mellan hur betydelsefullt bemötandet är och hur det faktiskt upplevs.

Syftet med projektet är att utveckla ytterligare aspekter som nuvarande konstruktion av instrumentet inte omfattar, så som betydelsen av kontinuitet i bemötandet. Ett ytterligare syfte är att anpassa mätinstrumentet till andra vårdområden än psykiatrisk vård, såsom äldreomsorg, palliativ vård och vård av personer med komplicerad diabetes sjukdom.

Några tidigare mätinstrument med ovanstående fokus har inte identifierats. Instrumentet kan vara av värde att använda i kliniskt förbättringsarbete för att identifiera närståendes behov och erfarenheter av bemötande samt eventuell känsla av utanförskap gentemot vården. Instrumentet har också ett värde i forskning för att undersöka samband mellan variabler och därmed utveckla stöd riktat till närstående.

Projektledare: Mats Ewertzon, lektor, Ersta Sköndal högskola och Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Medarbetare: Birgitta Andershed, professor, Palliativt forskningscentrum, och Högskolan i Gäddede.

Anette Henriksson, med dr., Palliativt forskningscentrum

Janeth Leksell, docent, Högskolan Dalarna och Uppsala universitet

Maria Mattsson, med dr., Norra Stockholms psykiatri, Stockholms läns landsting

Elisabeth Winnberg, docent, Ersta Sköndal högskola

Creating safe care in the private homes of people with complex care needs: A systems safety perspective.

I Sverige liksom i övriga västvärlden bedrivs allt mer sjukvård i hemmen för personer med komplexa vårdbehov. Förändringen innebär att avancerad vård och medicinsk teknik ska ske på ett säkert sätt även i hem-miljö. Hur detta ska möjliggöras är ett utforskat område. För att systematiskt förbättra säker vård i hemmen måste vi veta hur olika professioner inom hemsjukvården upptäcker brister och hanterar komplexa situationer så att säker vård skapas. Övergripande syfte med studierna är att utifrån ett systemperspektiv utforska organisatoriska och professionella aspekter av kommunikation, kunskapsutveckling och

beslutsfattande i multiprofessionella team, som har betydelse för att skapa säker vård i hemmet för personer med komplexa vårdbehov. Studierna genomförs vid tre olika enheter som bedriver specialiserad vård i hemmet (ASIH) inom Stockholms län. Studierna har en explorativ design med etnografisk metod och sker i interaktiva cykler. Datainsamlingsmetoder som används är observationer, ljudinspelningar, fokusgruppsintervjuer och individuella intervjuer.

Projektledare: Marléne Lindblad, doktorand, Ersta Sköndal högskola.
Medarbetare: Mirjam Ekstedt, docent, KTH, samt Palliativt
Forskningscentrum (huvudhandledare).
Richard Cook, professor, KTH,
Gunilla Johansson, lektor, Ersta Sköndal högskola.

Lärande i dödens närhet- Personcentrerad palliativ vård på vård- och omsorgsboende

Syftet med projektet är att studera om modellen De 6 S:n kan underlätta för personalen att planera och ge sådan vård som underlättar för den enskilda personen att, utifrån sitt perspektiv, leva den sista tiden så bra som möjligt. Metodmässigt används observationer, fältanteckningar, journalgranskning samt samtal.

Projektledare: Jane Österlind, lektor, Ersta Sköndal högskola

Övrig forskning

Urininkontinens hos kvinnor som behandlats för en gynekologisk cancersjukdom - påverkan på dagligt liv och sexuell funktion

Årligen diagnostiseras närmare 3000 kvinnor i Sverige med en gynekologisk cancersjukdom. Behandlingen kan innebära en kombination av kirurgi, strålbehandling och cytostatika och inverkar på många plan i kvinnans liv. Sjukdom och behandling berör inte bara kroppsliga funktioner, utan även kvinnans fertilitet, sexualitet och kan innebära en psykosocial påfrestning. Många kvinnor är unga vid diagnos och kan därför komma att leva många år efter given behandling med kvarvarande symtom som inverkar på arbete, vardagsliv och relationer. Trots det är sjukdomen omgärdad av tystnad, fördomar och tabun.

Närmare 800 kvinnor deltog en stor epidemiologisk studie om förekomst av fysiska symtom, självskattad livskvalitet, inverkan på sexualitet och daglig funktion efter strålbehandling vid gynekologisk cancer. Som kontrollpopulation tillfrågades samtidigt närmare 500 kvinnor ur normalbefolkningen.

En tredjedel av kvinnorna, som strålbehandlats för en gynekologisk cancersjukdom rapporterade läckage av urin. Att leva med läckage av urin påverkade i hög utsträckning dagligt liv och sexuell funktion. Vid urinträngningar uppgav två tredjedelar av kvinnorna att de hade mindre än fem minuter på sig att finna en toalett.

Projektledare: Gail Dunberger, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Elisabeth Åvall-Lundqvist, professor, Linköpings Universitet,

Att leva med långvarig ohälsa - en studie om att leva med och hantera avföringsläckage efter cancerbehandling

Hälsa är vårdens och vårdandets övergripande mål. Att behandlas för en cancersjukdom kan innebära en risk för oönskade biverkningar, som inverkar på vardagsliv och livskvalitet.

Gynekologisk cancer, anal- och rektalcancer förekommer hos såväl yngre som äldre personer. Många av dessa personer kan komma att leva många år efter given behandling med kvarvarande symtom. Tidigare forskning om kvinnor som strålbehandlats efter gynekologisk cancer visar att många av dessa kvinnor lever med läckage av avföring vid trängningar men även läckage av avföring utan förvarning, vilket inverkar starkt negativt på självskattad livskvalitet. Läckage av avföring innebär ett lidande, omgärdat av tystnad, tabu och genans och kan innebära svårigheter att ingå i sociala sammanhang, att knyta nära relationer och kan upplevas existentiellt laddat. Syftet med denna studie är att belysa innebörden för kvinnor av att leva med och hantera läckage av avföring, som uppstått i samband med strålbehandling mot bäckenområdet efter cancersjukdom.

På ett övergripande plan syftar detta projekt att utveckla kunskaper om hur livsvillkoren ser ut för kvinnor som lever med avföringsläckage och hur detta inverkar på upplevelser av hälsa och livssituation. Genom att låta kvinnor berätta om sina upplevelser av hur det är att leva med ett socialt handikappande och stigmatiserande fenomen och vilka existentiella frågor det väcker, kan bidra till viktig kunskap. Denna kunskap kan öka förståelsen hos vårdgivare och kan förbättra omvårdnaden av berörda patienter. Studien kan även bidra med ökad förståelse för patientens utsatthet i vården samt att inte endast se patienten som ett isolerat ohälsoproblem. Studien har en kvalitativ beskrivande och analyserande design. Datainsamling kommer att ske utifrån intervjuer med 10-15 kvinnor, som tidigare erhållit strålbehandling vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg för en cancer i bäckenområdet och som lever med avföringsläckage. Intervjuerna kommer att bandinspelas och skrivas ut ordagrant. Därefter analyseras och tolkas texterna utifrån en fenomenologiskt hermeneutiskt inriktad ansats.

Projektledare: Gail Dunberger, lektor, Ersta Sköndal högskola

Medarbetare: Caroline Krook, lektor, Ersta Sköndal högskola
Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Karin Bergmark, med dr, Jubileumskliniken, Sahlgrenska
Universitetssjukhuset

Studentledd mottagning på akademisk vårdcentral - sjuksköterskestudenters erfarenheter

Den kliniska lärandemiljön där sjuksköterskestuderande gör sina verksamhetsförlagda studier har beskrivits inverka på integrationen av teori och praktik. Ersta Sköndal högskola tillsammans med Stockholms läns landsting arbetar för att möjliggöra en studentledd mottagning i primärvården. Vid Gustavsbergs Akademiskvårdcentral tillämpas verksamhets integrerat lärande (VIL), en lärandemodell som tagits fram gemensamt av lärosätena för sjuksköterskeprogrammet i Stockholmsområdet, tillsammans med Stockholms läns landsting. Modellen har utvecklats för att uppnå en högre och jämnare kvalitet på verksamhetsförlagd utbildning (VFU). VIL grundar sig på tre pedagogiska perspektiv; studentcentrerat, personcentrerat och interprofessionellt. Föreliggande studie har VILs lärandemodell som en av utgångspunkterna men Ersta Sköndal högskola tillämpar också problembaserat lärande (PBL) inom tre- och fyraåriga sjuksköterskeprogrammet där även peer learning pedagogik inklusive daglig reflektion ingår och därför blir också PBL en utgångspunkt i studien. Syftet med studien är att skaffa kunskap om den studentdrivna mottagningsverksamheten har utvecklat sjuksköterskestuderandes omvårdnads kunskaper och kunskaper om sin egen och andra professioners kunnande. Ett ytterligare syfte är att studera på vilket sätt VIL och PBL har bidragit till kunskaper i lärandet. Datainsamlingen kommer att pågå under ca 2år. Alla sjuksköterskestuderande från Ersta Sköndal

högskola som gör sin VFU på Gustavsbergs vårdcentral kommer att tillfrågas om deltagande i fokusgruppintervjuer under aktuell tidsperiod. Intervjumaterialet kommer att analyseras med kvalitativ ansats. Resultatet kommer att ligga till grund för fortsatt förbättringsarbete och forskning inom VFU.

Projektledare: Birgitta Fläckman, lektor, Ersta Sköndal högskola

Medarbetare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola,
Marléne Lindblad, adjunkt, doktorand, Ersta Sköndal högskola,
Marina Nilsson, adjunkt, Ersta Sköndal högskola

Vad var det som hände? Sjuksköterskors och ledares upplevelser av verksamhets- och organisationsförändringar vid en palliativ enhet.

Studien genomförs vid en palliativ enhet, där det under ett antal år, har skett flera verksamhets- och organisationsförändringar. Forskning om hur sjuksköterskor, undersköterskor och deras närmsta chefer (vårdenhetschefer) hanterar konsekvenserna av förändringar i verksamheten och organisationen är begränsad. Eftersom det är krävande och komplicerat att arbeta inom palliativ vård är risken vid sådana förändringar att vårdarnas sårbarhet ökar om inte de organisatoriska förutsättningarna är tillräckliga.

Syftet med studien är att beskriva vårdenhetschefens, två biträdande vårdenhetschefers, sjuksköterskors och undersköterskors upplevelser av förändrade förutsättningar i samband med verksamhets- och organisationsförändringar vid en palliativ enhet. Ett ytterligare syfte är att undersöka hur deltagarna i studien har hanterat de nya förutsättningarna och vilka strategier de har använt sig av för att bevara kärnan (innehållet) i en god palliativ vård. Studien är en fallstudie där tre olika metoder kommer att användas för datainsamling: ett frågeformulär bestående av bakgrundsdata och öppna frågor, individuella intervjuer och dokument. Kvalitativ innehållsanalys kommer att användas som analysmetod.

Projektledare: Gunilla Johansson, lektor, Ersta Sköndal högskola

Medarbetare: Birgitta Andershed, professor, Palliativt forskningscentrum, och Högskolen i Gjøvik

Den etiska komponenten i vårdenhetschefers ledarskap

Hälso- och sjukvård är en komplex och turbulent kontext där sjuksköterskor konfronteras med svåra etiska situationer i sitt arbete och upplever moralisk stress. Det har framkommit att sjuksköterskor samtidigt har höga ideal och förväntningar på att lyckas uppnå en god vårdkvalitet. Studier visar att vårdenhetschefer som stödjer sjuksköterskor i omvårdnadsarbetet positivt påverkar sjuksköterskornas förmåga att handla etiskt och att hantera situationer som skapar moralisk stress. Studier visar även att ledarskapet kan vara ineffektivt med brist på kommunikation i etiska frågeställningar och beslut samt en omedvetenhet hos ledarna om hur medarbetarna uppfattar de etiska situationerna. Under senare år har begreppet etiskt klimat blivit alltmer uppmärksammat och forskning har visat att det etiska klimatet påverkar sjuksköterskors upplevelse av moralisk stress, personalomsättning, arbetstillfredsställelse, motivation, engagemang i arbetet och även risker för patientsäkerhet.

Det övergripande syftet med projektet är att fördjupa förståelsen av vårdenhetschefers ledarskap avseende den etiska kompetensen i deras ledarskap och relationen med sjuksköterskors upplevelse av etiskt klimat. Mera precist att undersöka på vilket sätt vårdenhetschefer resonerar i samband med de bedömningar och beslut de gör i det vardagliga ledarskapet d.v.s. vilka etiska principer vårdavdelningschefer använder sig av. Detta projekt har en kvantitativ och kvalitativ beskrivande och analyserande design och kommer att genomföras inom svensk hälso- och sjukvård samt äldreomsorg. Datainsamling kommer att ske dels genom ett frågeformulär som

mäter det etiska klimatet inom en arbetsplats - Hospital Ethical Climate Survey (HECS) och dels genom individuella intervjuer. Informanter är vårdenhetschefer och sjuksköterskor.

Projektledare: Gunilla Johansson, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Lars Andersson, lektor, Ersta Sköndal högskola

Leda för forskning - En utbildningsinsats, skapad att ge avdelningschefer faktiska möjligheter att genom olika verktyg kunna bidra till ökad forskningsanvändning hos sjuksköterskor

Sjuksköterskor i kliniskt arbete behöver utveckla forskningsförankringen av vården för att patienterna ska få en evidensbaserad, kvalitativ och säker vård. Trots att sjuksköterskeutbildningen sedan 70-talet bedrivs som en akademisk utbildning, beskriver aktuell forskning fortsatta svårigheter för nyutbildade sjuksköterskor vad gäller transition från skolans värld till den kliniska verksamheten på flera områden. Ett av de områden som är svårt för sjuksköterskor att hålla uppdaterat, gäller forskningsaktivitet och forskningsanvändning. När den nyutexaminerade sjuksköterskan så småningom finner sig bekväm i sin nya yrkesroll har hen ofta förändrat sin syn på vikten av att aktivt förhålla sig till forskning. Ledarskapet har visat sig vara en faktor som kan påverka hur ”forskningsvänligt” klimatet på en avdelning är. Det övergripande syftet med projektet är att undersöka om en utbildningsintervention riktad till avdelningschefer kan påverka till ökad forskningsanvändning inom sjuksköterskekåren. I projektet, designat med mixad metodansats, har vi för avsikt att undersöka om en kunskapsintervention bestående av en utbildningsinsats byggd på eget val av vårdvetenskaplig teoretisk grund, med konkreta förslag och idéer samlade i en verktygslåda, kan öka forskningsanvändningen.

Projektledare: Malin Karlberg Traav, doktorand, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Mats Eriksson, docent, Örebro universitet och Vårdvetenskapligt forskningscentrum, Universitetssjukhuset Örebro.
Agneta Cronqvist, lektor, Ersta Sköndal högskola,
Gunilla Johansson, lektor, Ersta Sköndal högskola,

Att leva med diabetes - en longitudinell studie av lärandeprocessen i det dagliga livet

Det är väl känt att en livslångs sjukdom som diabetes medför krav på den enskilde personen att klara egenvård relaterat till sjukdomen i det dagliga livet på egen hand. För många personer innebär det nya behov av kunskap och där en positiv lärandeprocess blir viktig. Vikten av att personer med diabetes lär sig integrera konsekvenser av sjukdomen i den dagliga livsföringen för att uppleva hälsa är väl beskrivet. Samtidigt som vi vet att många personer som lever med diabetes upplever en tillvaro som kännetecknas av förlust och osäkerhet och där en tillfredställande metabol kontroll uteblir. Vården försöker idag stötta personer med diabetes genom patientutbildning där studier har visat att ett personcentrerat förhållningssätt genererar positiva och bestående effekter på den metabol kontroll samt förbättrad egenvårdsförmåga. Trots det praktiseras idag ofta ett pedagogiskt förhållningssätt som är formaliserat och styrs av rutiner istället för att vara problem och behovsriktat. Planerad studie förväntas öka kunskapen om hur olika personers lärandeprocesser kan beskrivas över tid samt vilken innebörd ’triggande situationer’ som personer med diabetes upplever i sin vardag har och deras betydelse för lärandeprocessen. Denna kunskap bli viktig i förändringsarbetet när det gäller dagens patientutbildningar. Huvudsyfte; Att över tid beskriva den process där personer med diabetes lär sig leva med sjukdomen i sitt dagliga liv. Insamlad data i form av intervjuer med personer som har diabetes över en treårsperiod kommer att analyseras med kvalitativa metoder.

Projektledare: Åsa Kneck, doktorand, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
(huvudhandledare)
Berit Lundman, professor emerita, Umeå universitet
Lars Eriksson, docent, Karolinska Institutet

Sjuksköterskestudenters uppfattningar om vård av döende patienter

Syftet med projektet är att studera sjuksköterskestudenters syn på döende och död. Målet är att öka kunskapen om sjuksköterskestudenters uppfattningar om vård av döende patienter. Projektet har en longitudinell design och var initialt ett samverkansprojekt med Göteborgs Universitet, Skövde högskola, Karolinska Institutet samt Mittuniversitetet. Sofiahemmets högskola anslöt sig till projektet, ett år efter projektstart. Metodmässigt används frågeformulär och individuella intervjuer. Samtliga studenter som påbörjade sina studier till sjuksköterska hösten 2011 följdes över tid från termin ett till dess att de avslutade sin utbildning våren 2014. Uppföljning med enkät och intervju kommer att äga rum ett år efter avslutad utbildning.

Projektledare för Erstadelen: Jane Österlind, lektor, Ersta Sköndal högskola
Medarbetare: Charlotte Prahll, adjunkt, Ersta Sköndal högskola
Ingela Henoch, docent, Göteborgs universitet
Susann Strang, docent, Göteborgs universitet
Titti Melin- Johansson, lektor, Mittuniversitetet
Ingrid Berg, professor, Högskolan Skövde
Kristina Ek, lektor, Högskolan i Skövde
Maria Browall, lektor, Karolinska Institutet/ Högskolan i Skövde
Carina Lundh- Hagelin, lektor, Sophiahemmets högskola

Projekt där forskare vid Ersta Sköndal högskola är verksamma som forskare eller handledare för doktorander vid andra lärosäten

Tvärprofessionella etikronder som stöd för hantering av etiska problem i vården

Projektledare: Anna Söderberg, lektor, Umeå universitet
Medarbetare: Vera Dahlqvist, lektor, Ersta Sköndal högskola
Karin Zingmark, utvecklingsdirektör, Norrbottens läns landsting
Mikael Sandberg, professor, Umeå universitet
Catarina Fischer Grönlund, doktorand, Umeå universitet
Rose-Marie Isaksson, post-doc, Luleå tekniska högskola
Britt-Marie Väливаara, post-doc, Luleå tekniska högskola
Ulf Isaksson, post-doc, Umeå universitet

Lymfödembehandling vid sekundärt lymfödem - upplevelser av egenvårdsträning

Doktorand: Helene Lindqvist, Karolinska Institutet
Handledare: Gail Dunberger, lektor, Ersta Sköndal högskola
Anna Enblom, med dr, Linköpings Universitet
Karin Bergmark, med dr, Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Den vårdande relationen i en akut sviktande livssituation – relationens förutsättningar och utformning inom ambulanssjukvården samt patienters, närståendes och vårdares perspektiv.

Doktorand: Mats Holmberg, Karolinska Institutet
Huvudhandledare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Bihandledare: Kerstin Forslund, lektor, Örebro universitet
Anna-Carin Wahlgren, lektor, Karolinska Institutet

Vård av äldre med Alzheimers sjukdom – att använda vårdhund

Doktorand: Anna Swall, Sophiahemmet högskola
Huvudhandledare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Bihandledare: Britt Ebbeskog, lektor, Karolinska Institutet
Carina Lundh Hagelin, lektor, Sophiahemmet högskola

Att vara bärare av ESBL (Extended Spectrum Beta-lactamases) producerande bakterier: kunskap känslomässig påverkan och riskbedömning

Doktorand: Susanne Wiklund, Karolinska Institutet
Huvudhandledare: Åke Örtqvist, docent, Karolinska Institutet
Bihandledare: Ingegerd Fagerberg, professor, Ersta Sköndal högskola
Kristina Broliden, professor, Karolinska Institutet
Ann Tammelin, överläkare, Stockholms läns landsting

Systematisk bedömning av smärta bland äldre i särskilt boende - en interventionsstudie med fokus på den äldre samt vårdares och närståendes perspektiv

Projektledare: Anna-Greta Mamhidir, lektor, Högskolan i Gävle.
Medarbetare: Britt-Marie Sjölund, doktorand, ARC Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, Karolinska InstitutetI, adjunkt, Högskolan i Gävle.
Elisabeth Häggström, docent, Högskolan i Gävle
Maria Engström, docent, Högskolan i Gävle
Birgitta Fläckman, med dr, Ersta Sköndal Högskola
Anders Wimo, professor KI- ADRC, Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, Karolinska InstitutetI
Anders Sköldunger, doktorand ARC Institutionen för neurobiologi, vårdvetenskap och samhälle, Karolinska Institutet

Anmälda händelser avseende omvårdnad – patienters och anhörigas perspektiv

Doktorand: Åsa Andersson, doktorand, Karolinska Institutet
Huvudhandledare: Ania Willman, professor, Malmö högskola
Bihandledare: Görel Hansebo, docent, Ersta Sköndal högskola
Per-Olof Sandman, professor, Karolinska Institutet
Katarina Falk, med dr, Karolinska Institutet

PUBLIKATIONER 2010 – 2014

Under denna rubrik redovisas de publikationer i vårdvetenskap som medarbetare på Institutionen för vårdvetenskap har publicerat åren 2010 – 2014. Publikationerna redovisas under rubrikerna: doktorsavhandlingar, licentiatavhandlingar, refereegranskade artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter, läromedel och bokkapitel, samt populärvetenskapliga artiklar och rapporter.

Doktorsavhandlingar

Dunberger, G. (2010) Self-reported fecal incontinence and quality of life among gynecological cancer survivors. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet

Ewertzon, M. (2012) Familjemedlem till person med psykosjukdom: Bemötande och utanförskap i psykiatrisk vård. Akademisk avhandling, Örebro universitet.

Hedman, R. (2014) Striving to be able and included. Expressions of sense of self in people with Alzheimer's disease. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet

Johansson, G. (2010) Viljan att göra skillnad – en utmaning i vårdenhetschefers ledarskap. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet.

Momeni, P. (2011) A comparison of self-rated health among Iranians in Teheran, Iranian immigrants and Swedes in Stockholm. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet.

Omérov, Pernilla. (2014) Parents that have lost a son or daughter through suicide – Towards improved care and restored psychological health. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet.

Söderlund, M. (2013) Förhållningssätt och kommunikation i mötet med personer med demenssjukdom. Utvärdering av ett träningsprogram med validationsmetoden. Akademisk avhandling, Karolinska Institutet.

Licentiatavhandlingar

Kneck, Å. (2011) *Learning to live with diabetes – as experiencing an expanding life world.* Licentiatavhandling, Karolinska Institutet.

Lehtinen, M. (2013) *Kärleksfullt vårdande i livets slutskede.* Licentiatavhandling, Åbo Akademi.

Lindh, M. (2014) *Adherence to hygiene routines in community care – the perspective of medically responsible nurses in Sweden.* Licentiatavhandling, Örebro universitet.

Prahl, C. (2010) *Den frånvarande dialogen. Om en utbildningsatsning inom demensvård.* Licentiatavhandling, Stockholms universitet.

Refereegranskade artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter

Levy Berg, A., Sandahl, C., & **Bullington, J.** (2010) "Patients' perspective of change processes in affect-focused body psychotherapy for generalized anxiety disorder, *Journal of Body, Movement and Dance in Psychotherapy*, 5(2), 151 – 169.

Lundberg, M., Hagberg, K. & **Bullington, J.** (2011) My prosthesis as part of me: a qualitative analysis of living with an osseointegrated prosthetic limb, *Prosthetics & Orthotics International*, 35(2), 207 - 214.

Suarez, Levi & **Bullington** (2013) Regaining Health and Wellbeing after Traumatic Spinal Cord Injury, *Journal of Rehabilitation Medicine*, Doi: 10.2340/16501977-1226.

Bullington, J., & Fagerberg, I. 2013. The fuzzy concept of "Holistic care": A critical examination. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 27(3); 493-494

Leander, M., Jansson, C., Uddenfeldt, M., **Cronqvist, A.**, & Rask-Andersen, A. (2010) Associations between mortality, asthma and health-related quality of life in an elderly cohort of Swedes. *Journal of Asthma*, 47, 1-6.

Karlberg Traav, M., Gabrielsson, H., & Cronqvist, A. (2014). Conceptions of an implemented nursing philosophy: a phenomenographic study. *Clinical Nursing Studies*, 2(3), 86-96.

Ångström-Brännström, C., Norberg, A., Strandberg, G., Söderberg, A., & **Dahlqvist, V.** (2010). Parents' experiences of what comforts them when their child is suffering from cancer. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, published online 16 July 2010. DOI: 10.1177/1043454210364623.

Ångström-Brännström, C., **Dahlqvist, V.**, & Norberg, A. (2013). Victor and the dragon. A young child's experiences of discomfort and comfort, from diagnosis until death. *Journal of Hospice & Palliative Nursing* 15(8), 464-470.

Fischer Grönlund C EC, Söderberg AIS, Zingmark KM, Sandlund SM., & **Dahlqvist, V.** (2014). Ethically difficult situations in hemodialysis care - Nurses' narratives. *Nursing Ethics* published online August 2014 DOI: 10.1177/0969733014542677

Dunberger, G., Lind, H., Steineck, G., Waldenström, A-C., Nyberg, T., al-Abany, M., Nyberg, UK., & Åvall-Lundqvist, E. (2010) Fecal Incontinence Affecting Quality of Life and Social Functioning Among Long-Term Gynecological Cancer Survivors. *International Journal of Gynecological Cancer*, 20, 449-460.

Dunberger, G., Lind, H., Steineck, G., Waldenström, A-C., Nyberg, T., al-Abany, M., Nyberg, UK., & Åvall-Lundqvist, E. (2010) Self-reported symptoms of faecal incontinence among long-term gynaecological cancer survivors and population-based controls. *European Journal of Cancer*, 46, 606-615.

Waldenström, A-C., Olsson, C., Wilderäng, U., **Dunberger, G.**, Lind, H., al-Abany, M., Palm, Å., Åvall-Lundqvist, E., Johansson, KA., & Steineck G. (2011) Pain and mean absorbed dose to the pubic bone after radiotherapy among gynecological cancer survivors. *International Journal of Radiation Oncology Biology Physics*, 15, 1171-1180.

Lind, H., Waldenström, A.C., **Dunberger, G.**, al-Abany, M., Alevronta, E., Johansson, K.A., Olsson, C., Nyberg, T., Wilderäng, U., Steineck, G., & Åvall-Lundqvist, E. (2011) Late symptoms in long-term gynaecological cancer survivors after radiation therapy: A population-based cohort study. *British Journal of Cancer*, 6, 757-745.

Dunberger, G., Lind, H., Steineck, G., Waldenström, A-C., Onelöv, E., & Åvall-Lundqvist, E. (2011) Loose stools lead to fecal incontinence among gynecological cancer survivors. *Acta Oncologica*, 50, 233-342.

Alevronta, E., Lind H., Al-Abany, M., Waldenström, A-C., Olsson, C., **Dunberger, G.**, Mavroidis, P., Nyberg, T., Johansson K.A., Åvall-Lundqvist, E., Steineck, G., & Lind, B.K. (2012) Dose-response relationships for an atomized symptom of fecal incontinence after gynecological radiotherapy. *Acta Oncologica*, 52, 719-726.

Waldenström, A-C., Olsson, C., Wilderäng, U., **Dunberger G.**, Lind, H., Alevronta, E., al-Abany, M., Tucker, S., Åvall-Lundqvist, E., Johansson, K.A., & Steineck, G. (2012) Relative Importance of hip and sacral pain among long-term gynecological cancer survivors treated with pelvic radiotherapy and their relationships to mean absorbed doses. *International Journal of Radiation Oncology Biology Physics*, 84, 428-436.

Dunberger, G., & Bergmark, K. (2012) Nurse-led care for the management of side effects of pelvic radiotherapy: what does it achieve? *Current Opinion in Supportive Palliative Care*, 6, 60-68.

Dunberger, G., Lindquist, H., Waldenström, A-C., Nyberg, T., Steineck, G., & Åvall-Lundqvist, E. (2013) Lower Limb Lymphedema in Gynecological Cancer Survivors – Effect on Daily Life Functioning. *Supportive Care in Cancer*, E-published ahead of print.

Dunberger, G., Thulin, H., Waldenström, A.C., Lind, H., Henningsohn, L., Åvall-Lundqvist, E., Steineck, G., & Kreicbergs, U. (2013) Cancer survivors' perception of participation in a long-term follow-up study. *Journal of Medical Ethics*, 39, 41-50.

Dunberger, G., Lindquist, H., Waldenström, A-C., Nyberg, T., Steineck, G., & Åvall-Lundqvist, E. (2013) Lower Limb Lymphedema in Gynecological Cancer Survivors – Effect on Daily Life Functioning. *Supportive Care in Cancer*, 21, 3063-70.

Erdner A., & Magnusson A. (2011) Photography as a Method of Data Collection: Helping people With Long-Term Mental Illness, *Perspective in Psychiatric Care*. 47(3) 109-163.

Erdner A., & Magnusson A. & Lützén (2012). Basic Attitudes toward Life Expressed by Persons with Long-Term Mental Illness Living in a Swedish Community. *Issues of Mental Health Nursing*. 33(6), 387-393

Erdner, A., & Magnusson, A. (2012). Caregivers' difficulties in activating long-term mental illness patients with low self-esteem. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. 19(2)140–145.

Wadhagen Wedlund, E., Nilsson, L., **Erdner, A.**, & Tomson, T.(2012). Long-term follow-up after comprehensive rehabilitation of persons with epilepsy, with emphasis on participation in employment or education. *Epilepsy & Behavior*. 25, 219-223.

- Erdner, A.,** & Magnusson, A. (2012). Physical Activities and their Importance to the Health of People with Severe Mental Illness in Sweden. *Issues of Mental Health and Nursing*. 33(10), 676-679
- Wadhagen Wedlund, E., Nilsson, L., Tomson, T., & **Erdner, A.** (2013). What is important in rehabilitation for persons with epilepsy? Experiences from focus group interviews with patients and staff. *Epilepsy & Behavior*. 28(3), 347-53.
- Erdner, A.,** & Piskator, R. (2013). Police Experiences of Committing People with Mental Illness to Hospital. *Issues of Mental Health and Nursing*. 34:550-555. (DOI:10.3109/01612840.2013.783658)
- Ewertzon, M.,** Lützén, K., Svensson, E., & Andershed, B. (2010) Family members' involvement in psychiatric care: experiences of the health-care professionals' approach and feeling of alienation. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 17 (5), 422-432.
- Ewertzon, M.,** Andershed, B., Svensson, E., & Lützén, K. (2011) Family member's expectation of the psychiatric health-care professionals' approach towards them. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18 (2), 146-157.
- Ewertzon, M., Cronqvist, A.,** Lützén, K., & Andershed, B. (2012) A lonely life journey bordered with struggle: being a sibling of an individual with psychosis. *Issues in Mental Health Nursing*, 33 (3), 157-164.
- Holmberg, M., & **Fagerberg, I.** (2010) The encounter with the unknown; Nurses lived experiences of their responsibility for the care in the Swedish Ambulance Service. *International Journal of Qualitative Studies in Health and Well-being*, 5(2), 5098-DOI:10.3402/qhw.v5i2.5098.
- Gustafsson, C., **Fagerberg, I.,** & Asp, M. (2010a) Dependency in autonomous caring –night nurses' working conditions for caring in nursing. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24(2), 312-320.
- Gustafsson, C., **Fagerberg, I.,** & Asp, M. (2010b) Caring as leadership: Swedish municipal night nurses' caring for care staff. *Journal of Nursing Management*, 18(7), 822-831.
- Thurang, A., **Fagerberg, I.,** Palmstierna, T., & Bengtsson Tops, A. (2010) Women's experiences of caring when in treatment for alcohol dependency. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 24(3), 700 – 706.
- Martinsson, G., Wiklund-Gustin, L., **Fagerberg, I.,** & Lindholm, C. (2010) Mental disorders affect older persons in Sweden – a register-based study. *International Journal of Geriatric Psychiatry*. 26, 277-283.
- Thouhy, T., Kydd, A., **Fagerberg, I.,** & Engström, G. (Editorial). (2011) International collaboration in gerontological nursing. *Journal of Gerontological Nursing*, 37(3), 3-4.
- Kneck, Å.,** Söderkvist, B.K., & **Fagerberg, I.** (2011) Learning to live with illness: experiences from persons with recent diagnoses of diabetes mellitus. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 25, 558-566.
- Engström, G., & **Fagerberg, I.** (2011) Attitudes towards older people among Swedish health care students and health care professionals working with those. *Nursing Reports*, 1(1), DOI: 10.4081/11

Martinsson, G., Wiklund-Gustin, L., Lindholm, C., & **Fagerberg, I.** (2011) Being altruistically egoistic - nursing aides' experiences of caring for older persons with mental disorders. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 6, 7530-DOI:10.3402/qhw.v6:4.7530

Kneck, Å., Söderkvist, B.K., & **Fagerberg, I.** (2012) Learning to live with diabetes – a balance or a struggle in the lived body. *Journal of Advanced Nursing*. DOI:10.1111/J.1365-2648.2012.05947.X

Fagerberg, I., & Engström, G. (2012) Care of the old – a matter of ethics, organization and relationships. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Wellbeing*. 7: 9684-<http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v7:0.9684>

Fagerberg, I. (2012) How can we as qualitative researchers increase the quality of our studies? *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*. 7:18421 – <http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v7i0.18421>

Martinsson, G., **Fagerberg, I.**, Lindholm, C., & Wiklund Gustin, L. (2012) Struggling for existence – older persons with mental disorders' experiences of their life situation. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*. 7:18422 – <http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v7i0.18422>

Breitholtz, A., Snellman, I., & **Fagerberg, I.** (2012) Older people's dependence on caregivers' help in their own homes and their lived experiences of their opportunity to make independent decisions. *International Journal of Older People Nursing*. 8(2), 139-148

Jöhnemark, B., **Fagerberg, I.**, & Engström, G. (2012) Swedish nursing students' attitudes towards older people and to work within the field of care of older people. *Nordisk Sygeplejeforskning*, 3(2), 210-221.

Martinsson, G., **Fagerberg, I.**, Wiklund-Gustin, L., & Lindholm, C. (2012) Specialist prescribing of psychotropic pharmaceuticals to older persons in Sweden – a register-based study of 188 024 older persons. *BMC Psychiatry*, 12:197. Doi:10.1186/1471-244x-12-197

Breitholtz, A., Snellman, I & **Fagerberg, I.** (2013) Carers' ambivalence in conflict situations with older people. *Nursing Ethics*. 20(2), 226-237

Breitholtz, A., Snellman, I., & **Fagerberg, I.** (2013) Living with uncertainty - Older persons' lived experience of making independent decisions over time. *Nursing Research and Practice*. Doi: 10.1155/2013/403717

Kydd, A., Touhy, T., Newman, D., **Fagerberg, I.**, & Engström, G. (2014) Attitudes towards working with older people among nurses and student nurses in Scotland, Sweden, and the United States.. *Nursing Older People*, 26(2), 33-40.

Swall, A., Ebbeskog, B., Lundh-Hagelin, C., & **Fagerberg, I.** (2014) Can therapy dogs evoke awareness of one's past and present life in persons with Alzheimer's disease? *International Journal of Older People Nursing*.doi:10.1111/opn.12053

Kydd, A., Engström, G., Touhy, T.A., Newman, D., Skela-Savic, B., Hvalic Touzery, S., Zurc, J., Galatasch, M., Ito, M., & **Fagerberg, I.** (2014) Attitudes of nurses, and student nurses towards working with older people and to gerontological nursing as a career in Germany, Scotland,

Slovenia, Sweden, Japan and the United States. *International Journal of Nursing Education*, 6(2), 182-190.

Kneck, Å., Fagerberg, I., Eriksson, L., & Lundman, B. (2014) Living with diabetes – Development of learning patterns over a 3-year period. *Qualitative Studies on Health and Well-being*, 9:24375 – <http://dx.doi.org/10.3402/qhw.v9.24375>

Swall, A., **Fagerberg, I.**, Ebbeskog, B., & Lundh Hagelin, C. (2014) A therapy dog's impact on daytime activity and night-time sleep for older persons with Alzheimer's disease – A case study. *Clinical Nursing Studies*, 2(4) doi:10.5430/cns.v2n4p80

Mamhidir, A-G., Lindberg, M., Larsson, R., **Fläckman, B.**, & Engström, M. (2011) Deficient knowledge of multidrug-resistant bacteria and preventive hygiene measures among primary health care personnel. *Journal of Advanced Nursing*, 67(4), 756-762. doi: 10.1111/j.1365-2648.2010.05533.x

Svedin, T., Norrlander, A., & **Fläckman, B.** (2012) Levnadsvanor, upplevd stress och hälsa hos personal inom ambulansens och räddningstjänstens verksamheter. *Vård i Norden*, 1(103/32), 16-21.

Engström, M., Skytt, B., Ernesäter, A., **Fläckman, B.**, & Mamhidir, A-G. (2013). District nurses' self-reported clinical activities, beliefs about and attitudes towards obesity management. *Applied Nursing Research*, 26(4),198-203. doi: 10.1016/j.apnr.2013.06.009.

Dwyer, L-L., **Hansebo, G.**, Andershed, B., & **Ternstedt B-M.** (2010) Nursing home residents' views on dying and death; nursing home employee's perspective. *International Journal of Older People Nursing*, 6, 251 – 260.

Björkdahl, A., Palmstierna, T., & **Hansebo, G.** (2010) The bulldozer and the balletdancer: aspects of nurses' caring approaches in acute psychiatric intensive wards. *Journal of Psychiatry and Mental Health Nursing*, 17, 510-518

Österlind J., Hansebo G., Andersson J., Ternstedt B-M., & Hellström I. (2011) A discourse of silence : professional carers reasoning about death and dying in nursing homes. *Ageing & Society* 31, 529–544.

Björkdahl, A., **Hansebo, G.**, & Palmstierna, T. (2012) The influence of staff training on the violence prevention and management climate in psychiatric inpatient units. *Journal of Psychiatry and Mental Health Nursing*, 20, 396-404

Söderlund, M., Norberg, A., & Hansebo, G. (2012) Validation method implementation: nurses' descriptions of relationships with residents with dementia disease. *Dementia: The International Journal of Social Research and Practice*, 11, 567 - 585.

Söderlund M., Cronqvist A., Norberg A., Ternstedt BM. & Hansebo G. (2013) Nurses' movements within and between various paths when improving their communication skills – an evaluation of validation method training. *Open Journal of Nursing*, 3, 265-273. Published Online June 2013, doi:10.4236/ojn.2013.32036.

Hedman, R., Hansebo, G., Ternstedt, B-M., Hellström, I., & Norberg, A. (2013) How people with Alzheimer's disease express their sense of self. Analysis using Rom Harré's theory of selfhood. *Dementia*, 12(6), 713-733. doi:10.1177/1471301212444053

- Hedman, R., Hansebo, G., Ternestedt, B-M.,** Hellström, I., & **Norberg, A.** (2014) Expressed sense of self by people with Alzheimer's disease in a support group interpreted in terms of agency and communion. *Journal of Applied Gerontology*. Advance online publication. doi:10.1177/0733464814530804
- Hedman, R.,** Hellström, I., **Ternestedt, B-M., Hansebo, G., & Norberg, A.** (2014) Social positioning by people with Alzheimer's disease in a support group. *Journal of Aging Studies*, 28, 11-21. doi:10.1016/j.jaging.2013.11.003
- Johansson, G.,** Andersson, L., Gustafsson, B., & Sandahl, C. (2010) Between being and doing - the nature of leadership of first-line nurse managers and registered nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 19, 2619-2628.
- Johansson, G.,** Sandahl, C. & Andershed, B. (2011) Authentic and congruent leadership: Providing excellent work environment in palliative care. *Leadership in Health Services* 24, (2)135-149.
- Johansson, G.,** Sandahl, C. & Hasson, D. (2011) Role stress among first-line nurse managers and registered nurses – a comparative study. *Journal of Nursing Management*. DOI: 10.1111/j.1365-2834.2011.01311.x
- Lindh, M.,** Kihlgren, A., & Perseius, K-I. (2012) Factors influencing compliance to hygiene routines in community care-the viewpoint of medically responsible nurses in Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. doi: 10.1111/j.1471-6712.2012.01022.x
- Emami, A., **Momeni, P.,** Afzall, M., Hossein, A., & Maddah, S.S. (2010) Developing a questionnaire for conducting cross-national studies – 'self-reported health and needs among elderly Iranians and Swedes'. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24, 372-379.
- Momeni, P.,** Wettergren, L., Tessma, M., Maddah, S., & Emami, A. (2011) Factor of importance for self-reported mental health and depressive symptoms among ages 60-75 in urban Iran and Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, DOI:10.1111/j.1471-6712.2011.00880.x
- Björkdahl, A., Nyberg, U., Runeson, B., & **Omérov, P.** (2011) The development of the Suicidal Patient Observation Chart (SPOC): Delphi study. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18(6), 558-561.
- Skoogh, J., Ylitalo, N., **Larsson Omeróv, P.,** Hauksdóttir, A., Nyberg, U., Wilderäng, U., Johansson, B., Gatz, M., & Steineck, G. (2010) Swedish-Norwegian Testicular Cancer Group. 'A no means no'--measuring depression using a single-item question versus Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS-D). *Journal of Annual Oncology*. 21(9), 1905-1909.
- Omerov, P.,** Steineck, G., Runeson, B., Christensson, A., Kreicbergs, U., Pettersén, R., Rubenson, B., Skoogh, J., Rådestad, I., & Nyberg, U. (2012) Preparatory Studies to a Population-Based Survey of Suicide-Bereaved Parents in Sweden. *Crisis*. 21, 1-11.
- Omerov, P.,** Steineck, G., Dyregrov, K., Runeson, Bo., & Nyberg, U. (2013) The ethics in doing nothing. Suicide-bereavement and research - ethical and methodological considerations. *Psychological medicine* 19, 1-12.

Omerov, P., Steineck, G., Nyberg, T., Runeson, Bo., & Nyberg, U. (2013) Psychological morbidity among suicide-bereaved and non-bereaved parents - a nationwide population survey. *BMJ open*, Doi: 10.1136/bmjopen-2013-003108.

Omerov, P., Steineck, G., Dyregrov, K., Runeson, Bo., & Nyberg, U. (2014) Viewing the Body after Bereavement due to Suicide. A Population-Based Survey in Sweden. *PLoS One*, Doi: 10.1371/journal.pone.0101799. eCollection 2014.

Hagberg, A., Bui, T-H., & **Winnberg, E.** (2011) More appreciation of life or regretting the test? Experiences of living as a mutation carrier of Huntington's disease. *Journal of Genetic Counselling*, 20, 70-79. DOI: 10.1007/s10897-010-9329-6

Quarrell, M., Handley, O., O'Donovan, K., Dumoulin, C., Ramos-Arroyo, M., Biunno, I., Bauer, P., Kline, M., & Landwehrmeyer, G.B. on behalf of the European Huntington's Disease Network **Winnberg, E** included. (2012) Discrepancies in reporting the CAG repeat lengths for Huntington's disease. *European Journal of Human Genetics*, 20, 20 – 26.

Paucar, M., Xiang, F., Moore, R., Walker, R.H., **Winnberg, E.**, & Svenningsson, P. (2013) Genotype-phenotype analysis in inherited prion disease with 8 octapeptide repeat insertional mutation. *Prion*, 7(6), 1-10.

Sahlberg-Blom E., Hårsmar A-L., & **Österlind J.** (2013) Assistant nurses' descriptions of signs of dying among older people in nursing homes. *Vård i Norden* 33(3) 20-24.

Strang, S., Bergh, I., Ek, K., Hammarlund, K., Prahl, C., Westin, L., **Österlind, J.**, & Henoch, I. (2014) Nursing students' reasoning about emotionally demanding death issues. *International Journal of Palliative Nursing* 20(4):194-200

Läromedel och bokkapitel

Bullington, J. (2010) "Vad är det som läker? Existentiella aspekter på hälsa och sjukdom," I: G Silfverberg (red). *Visst längtar jag fortfarande efter något. Om etik och andlighet i vård, psykoterapi och musik*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola .

Bullington, J. (2011) "Hälsa ur ett psykosomatiskt perspektiv" i H. Sandmark (Red.) *Perspektiv till kvinnors hälsa i arbetslivet*, Lund: Studentlitteratur.

Bullington, J. (2012) Psykosomatik och meningsskapande: en tillämpning av Maurice Merleau-Pontys fenomenologi. I: G Biguet, R Keskinen-Rosenqvist & A Levy Berg (red). *Att förstå kroppens budskap – sjukgymnastiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Bullington, J. (2013). *The expression of the psychosomatic body from a phenomenological perspective*. Dordrecht: Springer.

Santamäki Fischer, R., & **Dahlqvist, V.** (2014). Tröst och trygghet. I: F Friberg och J. Öhlén (red.) (2.rev. uppl). *Omvårdnadens grunder: Perspektiv och förhållningssätt*. Lund, Studentlitteratur.

Hellbom, M., Thomé, B., Bergemar, M., Bergmark, K., Brandberg, Y., Dellson, P., **Dunberger, G.**, mfl. (2013) *Rehabilitering vid cancersjukdom. Att möta framtiden*. Stockholm: Natur och Kultur.

Erdner, A., & Magnusson, A. (2010) Vård i hemmet av människor med psykisk ohälsa. I: E Drevehorn (red) *Hemsjukvård*, Lund: Studentlitteratur.

Erdner, A. & Magnusson, A. (2011) Etiska utmaningar för sjuksköterskor i psykiatrisk vård. I: G. Silfverberg (red) "Nej. Det går inte." - *Etiska utmaningar i psykiatrisk vård*. Lund : Studentlitteratur .

Ewertzon, M. (2014). Anhörig till en person med allvarlig psykisk sjukdom. I: S. Rolfner Suvanto (red.) *Psykisk hälsa och ohälsa hos äldre. Prevention, förhållningssätt och arbetsmetoder*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Fagerberg, I. (2010) Att vara tillfälligt förvirrad. I : *Höftfraktur hos äldre. Att bevara patientens förmåga*. L-E Olsson, J Karlsson, & E Wearn. (red). Stockholm: Liber. (s. 157-165)

Asp, M., & **Fagerberg, I.** (2012) Begreppsutveckling på livsvärldsfenomenologisk grund. I: *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik*. Red. L Wiklund-Gustin, & I Bergbom. Lund: Studentlitteratur. (s. 65-77)

Kihlgren M., & **Hansebo G.** (2013) Organizational change and supervision. I: Watkins C.E., Milne Jr. & D. L. Milne, *The Wiley international handbok of clinical supervision*, John Wiley & Sons, Ltd, England, (s. 155-176)

Johansson, G. (2013) Ledarskapets betydelse. I: B. Andershed, B-M Ternstedt & C. Håkanson (red.) *Palliativ vård- begrepp och perspektiv i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur (s. 491-500)

Ternstedt, B-M., Österlind, J., Henoeh, I. & Andershed B. (2012) *De 6 S:n – en modell för personcentrerad palliativ vård*. Lund: Studentlitteratur.

Ternstedt, B-M., & Österlind, J. (2013). De 6 S:n – en modell för personcentrerad palliativ vård. I: B. Andershed, B-M Ternstedt & C. Håkanson (red.) *Palliativ vård- begrepp och perspektiv i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur (s. 475- 489)

Populärvetenskapliga artiklar och rapporter

Sundh, K. & **Cronqvist, A.** (2010) *Slutrapport År 2 för äldreprojekten i Skarpnäcks stadsdel*. Delrapport vid institutionen för vårdvetenskap och institutionen för socialt arbete, Ersta Sköndal högskola.

Ewertzon, M. (2010). Anhöriga till person med psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning – en resurs i behov av stöd. *Fokus på Anhöriga*, 17. Stockholm: Socialstyrelsen.

Ewertzon, M. (2014). Psykologisk behandling vi psykos – Rapport från ISPS konferens i Waszawa. *Psyche*, 2, 16-17.

Ewertzon, M. (2014). *Anhöriga till vuxna till personer med psykisk ohälsa: En kunskapsöversikt om stöd av betydelse*. Kalmar: Nationellt kompetenscentrum anhöriga.

Hansebo, G. (2010) Demensspecifika förhållningssätt. I: *Demenssjukdom vetenskapligt underlag för Nationella Riktlinjer*. Stockholm: Socialstyrelsen

Kneck, Å. (2011) *Learning to live with diabetes – as experiencing an expanding life world*. Diabetesvård – Tidning för Svensk Förening för Sjuksköterskor i Diabetesvård, 2-3,14-15

Omerov, P., & Nyberg, U. (2014) Förekomst av depression bland föräldrar som mist ett barn genom suicid. *Best Practice* 02, 18-20.

Nyberg, U., & **Omerov, P.** (2013) Föräldrar som mist ett barn i suicid – en nationell studie om vårdbehov och etiska dilemman. *Psykiisk ohälsa* 54, 49-55.